

GAUSDAL KOMMUNE
Vestringsvegen 8
2651 ØSTRE GAUSDAL

Saksbehandler, innvalgstelefon
Ingrid Skauge-Skogheim, 62 55 11 30

Søknad om status som typisk turiststed hele året - Svatsum, Gausdal kommune - Avslag

Statsforvalteren i Innlandet viser til Gausdal kommune sin søknad av 17.4.23. Søknaden gjelder om Svatsum kan få status som typisk turiststed hele året. Områdene Nedre Svatsum, Øvre Svatsum og Espedalen har allerede status som typisk turiststed deler av året og dette følger av Forskrift om Svatsum som typisk turiststed (FOR-2020-03-04-231). Dette er tidsbegrenset til følgende perioder:

- Vinterferien dvs. uke 7, 8 og 9,
- Påsken, dvs. fra palmesøndag til 1. påskedag,
- Sommerferien, dvs. fra 15.5. til 15.8.,
- Høstferien dvs. uke 40 og 41.

Konklusjon:

Statsforvalteren godkjenner ikke Svatsum som typisk turiststed hele året.

Bakgrunn for saken:

Kommunestyret i Gausdal kommune vedtok 19.5.22 å søke om at Svatsum, med kretsene Nedre Svatsum, Øvre Svatsum og Espedalen, gis status som typisk turiststed hele året. Det ble fattet følgende vedtak:

«Gausdal kommune tilrår overfor Fylkesmannen at Svatsum i Gausdal – kretsene Nedre Svatsum, Øvre Svatsum samt Espedalen – gis status som typisk turiststed, i henhold til lov om helligdager og helligdagsfred.»

Det følger av søknaden at grunnlaget for søknaden er en henvendelse fra Nærbutikken Svatsum med forespørsel om at kommunen slutter seg til ønsket om å søke om status som typisk turiststed hele året for Svatsum. Nærbutikken opplyser at systemet med døgnåpen ubemannet butikk ikke har påført de ansatte større arbeidsbelastning, fordi de bemannede åpningstidene er videreført fra før utvidelsen av åpningstidene. Nærbutikken peker videre på at en innskrenkning vil ha svært negative økonomiske konsekvenser for virksomheten og en betydelig reduksjon i tilbudet til både fastboende og tilreisende og at dette over tid vil true eksistensen av Nærbutikken Svatsum. Kommunen skriver at kommunedirektørens vurdering er, etter gjennomgang av omsetningsdokumentasjonen for årene

2018 og 2021, at den økte omsetningen i all hovedsak må tilskrives økt trafikk fra tilreisende (turister på gjennomfart og fritidsboligbrukere) da antallet fastboende i de tre aktuelle kretsene ikke har økt. Kommunen skriver at den tydelig økte omsetningen gjennom hele året vurderes å være god dokumentasjon på at det er rimelig å betrakte Svatsum som et helårlig typisk turiststed. Når det gjelder hensynet til de ansatte vurderer kommunedirektøren at disse ikke er påvirket i vesentlig negativ retning i og med at de bemannede periodene av butikkens åpningstid, i hovedsak ligger fast fra før godkjenningen som periodisk typisk turiststed. Videre vurderer kommunedirektøren at en innskrenking av de døgnåpne periodene til periodene definert i gjeldende forskrift, vil utgjøre en vesentlig trussel mot livsgrunnlaget til Nærbutikken Svatsum. Det fremgår at butikken er den eneste på den over seks mil lange strekningen mellom Forset i Vestre Gausdal og Skåbu i Nord-Fron og at konsekvensen for Nærbutikken Svatsum er en vesentlig innskrenking av omsetningsperiodene og for kundene er konsekvensen da betydelig dårligere dagligvaretilbud.

Kommunen har med søknaden lagt ved et brev fra Finntjernmarka hytteforening. Det fremgår blant annet av brevet at butikkens deltakelse i Merkur-programmet har vært en suksess med økt omsetning og økt bruk av butikken fra både fastboende og hytteeiere. Videre skriver de at de er informert om at nåværende ordning ikke kan fortsette dersom Svatsum ikke får status som typisk turiststed hele året og at det ikke er noen tvil om at butikkens eksistens er avhengig av at både hytteeiere og fastboende benytter butikken i økt omfang slik man har sett etter at åpningstidene ble utvidet. Hytteforeningen skriver også at de mener hyttene i stor grad blir brukt utenom ferier og at det er nær forbindelse mellom hytteeiernes/turistenes bruk av butikken og det grunnlaget for drift som utvidede åpningstider har medført. Det vises også til at det sommeren 2023 er planlagt ladestasjoner for el-bil ved Nærbutikken på Svatsum.

Vedlagt søknaden er også Nærbutikken Svatsum sin e-post av 31.1.22 til Gausdal kommune. Det fremgår av e-posten av de har fått mulighet til å holde butikken selvbetjent døgnåpen og at dette har blitt en suksess. Videre skriver de at de nå ser at trafikken har tatt seg betydelig opp, noe som er en følge av at butikken er mer tilgjengelig. Det fremgår at Svatsum ikke har hatt (noe særlig) endringer i innbyggertallet. Videre skriver de at de ser at det er flere fritidsboende som kommer innom og benytter seg av butikken når den er selvbetjent og at dette er kunder de ikke har hatt mulighet til å nå ettersom de tidligere har kommet til stengt butikk. Butikken skriver videre at folk i nærområdet er flinke til å bruke fritidseiendommene sine hele året og at tall tyder på at antall tilfeldig forbigående er stort og at dette er kunder de ikke har kunnet fange opp tidligere. Butikken skriver også at åpningstidene ikke har påført de ansatte mer arbeid da åpningstidene er den samme gjennom hele året og at alle ansatte i butikken synes det er en stor fordel.

Kommunen har vedlagt omsetningstall for 2021 og 2018. Statsforvalteren har, for å opplyse saken ytterligere, innhentet omsetningstall per dag for ukene 6 t.o.m. 10 i 2023.

Kommunen har ikke oppgitt hvor mange fritidsboliger, husstander og fastboende det per nå er i det aktuelle området. Det ble i sak 2019/20726 lagt til grunn at det var 630 fritidsboliger, 131 husstander og 285 fastboende i området, basert på tall fra Statistisk sentralbyrå. Nærbutikken opplyser i e-post nevnt ovenfor at antallet fastboende ikke har økt.

Statsforvalteren mottok søknaden 17.4.23. Søknaden ble sendt på høring 5.5.23 til NHO Innlandet, Innlandet politidistrikt, Arbeidstilsynet Indre Østland og Handel og Kontor region Østlandet.

Innen høringsfristen 15.6.23 hadde Statsforvalteren mottatt høringsuttalelse fra Arbeidstilsynet og Handel og Kontor.

Arbeidstilsynet har i sitt høringssvar blant annet påpekt at nærbutikken selv skriver at økningen i omsetningen ikke skyldes flere turister, men at de på grunn av ny teknologi som selvbetjening nå holder butikken døgnåpen. Arbeidstilsynet skriver at de derfor ikke kan se at det foreligger opplysninger som tilsier at det bør foretas en endring i nåværende forskrift. Ut over dette skriver de at de ikke har innvendinger til at områdene godkjennes som typisk turiststed dersom Statsforvalteren vurderer at vilkårene for dette er oppfylt.

Handel og Kontor skriver blant annet i sitt høringssvar at det i søknaden fra kommunen fremstår som at hovedbegrunnelsen for søknaden er at de ikke kan opprettholde «Merkur-prosjektet» uten at det gis en utvidet forskrift. Videre skriver de at dette alene ikke står seg som begrunnelse og at de mener Statsforvalteren ikke kan godkjenne en søknad på bakgrunn av et prosjekt, da dette er i strid med gjeldende vilkår og at Statsforvalteren ikke har fullmakt til å gjøre endringer i lovens intensjon. Handel og Kontor skriver videre at det viktigste vilkåret i forarbeidene er at salget i hovedsak skjer til turister og at antall fastboende er så lavt at det ikke er grunnlag for å overleve på fastboende alene. De skriver videre at det i den forelagte dokumentasjonen ikke er noen oversikt over antall fastboende og antall hytter og at man derfor ikke kan si noe om kundegrunnlaget i denne saken. Videre skriver Handel og Kontor at ut fra omsetningstallene er det en tydelig høyere omsetning i de ukene det er gitt dispensjon i dag og at dette viser at gjeldende forskrift er riktig. Videre skriver de at omsetningstallene er stabile gjennom året, og at de av den grunn kan anta at det vesentligste av omsetningen er til fastboende. De skriver også at det faktum at butikken benyttes av turister på gjennomreise ikke oppfyller vilkårene. Handel og Kontor skriver avslutningsvis at de vil anbefale Statsforvalteren å ikke innvilge søknaden fra Gausdal kommune om å utvide forskriften og gi Svatsum status som typisk turiststed hele året.

Nærbutikken Svatsum er, som nevnt, en del av Merkur-programmet. Dette innebærer at butikken har mulighet til å ha åpent døgnet rundt, dvs. at den er selvbetjent utenom åpningstidene. Kommunen kontaktet Statsforvalteren i brev av 8.9.20 med spørsmål om forholdet mellom status som typisk turiststed og døgnåpen butikk. Altså om deltakelse i Merkur-programmet gjorde at butikken kunne ha søndagsåpent hele året selv om de kun hadde status som typisk turiststed deler av året. Statsforvalteren svarte, etter å ha undersøkt saken med Kommunal- og moderniseringsdepartementet at det ikke er gitt noen unntak fra helligdagsfredloven for butikkene i Merkur-programmet.

Det faktum at butikken er med i Merkur-programmet er ikke relevant for Statsforvalterens vurdering av spørsmålet om butikken kan holde søndagsåpent hele året.

Det vises til de øvrige dokumentene i saken for ytterligere opplysninger

Statsforvalterens vurdering:

Som hovedregel skal faste utsalgssteder som selger varer til forbrukere holde stengt på helligdager, jf. Helligdagsfredloven § 5 første ledd. Dette gjelder ikke for utsalgssteder på områder som regnes som typiske turiststeder, jf. § 5 annet ledd nr. 4. Statsforvalteren kan ved forskrift fastsette at steder regnes som typiske turiststeder, jf. Helligdagsfredloven § 5 sjette ledd, som lyder slik:

«Statsforvalteren kan etter søknad fra kommunen ved forskrift bestemme at et område skal regnes som typisk turiststed, se annet ledd nr. 4, for hele året eller deler av året. Som typisk turiststed kan bare regnes område der salget i de aktuelle periodene hovedsakelig skjer til turister.»

Forbudet mot at faste utsalgssteder skal ha åpent på helligdager gjelder ikke kun for å verne om det gudstjenestelige liv, men også den alminnelige fred og høytidens ro og verdighet for øvrig, jf. Helligdagsfredloven § 1.

Typisk turiststed:

Om hva som er et typisk turiststed sier lovforarbeidene i helligdagsfredloven, Ot.prp. nr. 11 (2002-2003) følgende på side 8:

«Med typiske turiststader er i første rekkje meint mindre stader der salet i periodar hovudsakleg skjer til turistar. Det er her tenkt på stader der dei faste innbyggjarane er få i forhold til talet på tilreisande/besøkjande i løpet av året, eksempelvis stader som Beitostølen, Geiranger, Geilo og Lyngør. Ein typisk turiststad treng ikkje omfatte heile kommunen. Ein typisk turiststad er dessutan kjenneteikna ved at dei næringsdrivande ofte er avhengige av turistsesongane, da kundegrnlaget er for lite til at dei kan overleve av sal til fastbuande. Også utsalgsstader i mange byar og på større stader kan oppleve omsetningsauke i turistsesongen, men denne auken kan neppe seiast å vere så vesentleg at han kan danne grunngevinga for å gi løyve til søn- og helgedagsope.

Det er vidare eit vilkår at salet i periodar hovudsakleg skjer til turistar, jf § 5 sjette ledd. Kor lang denne perioden må vere, og kor stor del av omsetninga som må skje til turistar i denne perioden, må avgjerast konkret i kvart enkelt tilfelle.»

Det kommer frem av lovens ordlyd og dens forarbeider at typiske turiststeder er områder hvor salget i hovedsak skjer til turister, i det minste i visse perioder. Intensjonen med unntaket er at man skal holde liv i nærbutikker på mindre steder hvor næringsdrivende er avhengig av turistsesongen for å drive lønnsomt. Siden det vises til konkrete steder som vil være typiske turiststeder i lovforarbeidene er det naturlig at begrepet typisk turiststed skal tolkes snevert. Det vil i tillegg være naturlig at området har et preg som gjør at det ligner eksemplene nevnt i lovforarbeidet. Slike preg kan være at området tilbyr ulike ferie- og fritidsopplevelser av et visst omfang, eller at det er naturlig å tilbringe en lengre periode i området, for eksempel en helg.

Turist:

Hverken helligdagsfredloven eller Ot.prp.nr. 11 (2002-2003) definerer hva som skal forstås med turist etter helligdagsfredloven. I NOU 2017:17 På ein Søndag?, punkt 5.5.15.3, fjerde ledd er det lagt til grunn en definisjon av begrepet:

«Forarbeida skil ikkje uttrykkjeleg mellom turistar og vegfarande, til dømes folk på veg over fjellet til konfirmasjon. Når forarbeida nemner Beitostølen, Geiranger, Geilo og Lyngør, bør det likevel vere rimeleg klart at det er tale om plassar som turistar har som reisemål, ein destinasjon, ikkje ein plass der folk tek ein triveleg, fin, lønnsam eller innhaldsrik pause på vegen»

NOU 2017:17 gjelder forslag til endringer i helligdagsfredloven, og er ikke behandlet av departementet. Statsforvalteren slutter seg likevel til vurderingen utvalget gjør om hva som skal anses som en turist etter helligdagsfredloven. Forståelsen av hva en turist er etter helligdagsfredloven skiller seg dermed fra den naturlige språklige forståelsen, ved at det ikke er naturlig å regne gjennomreisende som turister.

Hovedsakelig:

Salget må som nevnt hovedsakelig skje til turister. En naturlig språklig forståelse av hovedsakelig tilsier at salget skjer i større grad til turister enn til fastboende.

Statsforvalteren har, etter en konkret vurdering, kommet fram til at hovedsakelig må tolkes strengere i helligdagsfredloven § 5 første ledd enn den naturlige språkforståelsen. Det må altså kreves en større overvekt av salg til turister enn kun alminnelig overvekt. Det har blitt lagt vekt på at et typisk turiststed, i følge forarbeidene, er et sted hvor de fastboende er få sammenlignet med tilreisende, hvor de næringsdrivende er avhengig av turistsesongen, siden kundegrunnlaget er for lite til at de overlever kun på salg til fastboende. Det er også lagt vekt på at de konkrete stedene som er nevnt som eksempler i forarbeidene åpenbart passer med definisjonen i forarbeidene.

Vår vurdering:

Det fremgår av omsetningstallene at butikken har økt omsetningen fra kr. 94.973,- til kr 140.554,- i uke tre fra 2018 til 2021. Dette er en økning på ca. 48%. Videre kan man se at omsetningen i uke 8 (vinterferie) har økt med ca. 32,3% og omsetningen i uke 13 (påskan) har økt med ca. 13,1%. I uke 38 (sommerferie) har omsetningen økt med ca. 65,8%.

Det fremgår av Gausdal kommunes brev av 8.9.20 at butikken fra sommeren 2020 har hatt døgnåpent og at de har mye besøk «etter stengetid» på ettermiddag/kveld og noe om natten. Det fremgår også at det kanskje spesielt er mye utenom åpningstid i helga, og mye på grunn av hyttefolket som da kan være på andre aktiviteter om dagen og handle om kvelden, samt at de kan dra innom butikken når de kommer til hytta seint på kvelden eller reiser igjen søndag ettermiddag.

Som det fremgår over viser dokumentasjonen at butikken har økt omsetningen fra 2021 til 2018. Det fremgår også her at butikken har hatt økning i omsetningen gjennom hele året, ikke bare i de periodene de har status som typisk turiststed. Statsforvalteren vurderer at det er rimelig å anta at denne økningen skyldes at butikken siden sommeren 2020 har vært døgnåpen, også på søndager. At dette har å gjøre med økt tilgjengelighet skriver også butikken selv i sin e-post til kommunen. Statsforvalteren vurderer derfor at det ikke er sannsynliggjort at økningen i omsetning skyldes en stor økning i tilstrømning av turister til Svatsum.

Det er i denne saken søkt om at status som typisk turiststed utvides til å gjelde hele året. Statsforvalteren kan ikke se at det er dokumentert at salget hovedsakelig skjer til turister hele året i de aktuelle områdene. Det vurderes derfor at vilkåret i helligdagsfredloven § 5 sjettede ledd ikke er oppfylt.

Som det fremgår over er ikke butikkens videre deltakelse i Merkur-programmet relevant for vår vurdering i denne saken. Vi kan ikke se at vår konklusjon vil ha innvirkning på butikkens deltakelse i Merkur-programmet da dette er en ordning uavhengig av bestemmelsene i helligdagsfredloven. Det er heller ikke slik at status som typisk turiststed er et vilkår for deltakelse i programmet. Det bemerkes også at butikken har anledning til å ha døgnåpent seks dager i uken hele året, også i de periodene Svatsum ikke har status som typisk turiststed.

Basert på dokumentasjonen som er forelagt Statsforvalteren finner vi ikke grunnlag for å utvide perioden Svatsum har status som typisk turiststed til hele året.

Vedtak:

Statsforvalteren avslår søknaden fra Gausdal kommune om å godkjenne Svatsum som typisk turiststed hele året, jf. Helligdagsfredloven § 5 andre ledd nr. 4, jf. sjettede ledd.

Statsforvalterens vedtak er ikke et enkeltvedtak og kan ikke påklages.

Med hilsen

Jo Bjørner Haugen (e.f.)
avdelingsdirektør

Ingrid Skauge-Skogheim
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:
Nærbutikken Svatsum